

О. І. Отрощенко
магістрант ННІ педагогіки
(Магістратура 8.18010020 "Управління
навчальним закладом "Житомирського державного
університету імені Івана Франка, м. Житомир)

Наукові підходи в управлінні навчальним закладом

У статті розглядаються теоретичні і практичні питання використання наукових підходів до управління. Автор розглядає історію виникнення цих підходів у системі менеджменту, а також показує можливості їх застосування в практичній діяльності учбового закладу. У статті описані основні принципи ефективного управління навчальним закладом, що базуються на засадах науковості.

Актуальність теми зумовлена тим, що останнім часом відмічаємо активізацію діяльності Уряду країни з розробки стратегічних документів у сфері освіти, які визначають пріоритети і цільові установки держави у підтримці та управлінні розвитком освіти як найважливішого ресурсу формування нової економіки, побудованої на знаннях. Хоча це 15-20 років тому, управління навчальним закладом у нашій країні не вважалося самостійною областю наукового дослідження.

Метою написання даної статті є вивчення сучасного досвіду щодо запровадження наукових підходів до управління навчальним закладом.

Завдання нашого дослідження полягає в ретроспективному аналізі впровадження наукових підходів до управління системою освіти.

Науковий підхід до управління організаціями став систематично застосовуватися завдяки працям Ф. Тейлора, що був засновником першої школи наукового менеджменту, а також його прибічників: Х. Емерсона, Г. Ганта, подружжя Гілбретів, М. Кука, У. Кларка. Вважається, що менеджмент як наукова дисципліна зародився в 1911 р., коли Ф. Тейлор заснував «Товариство сприяння науковому менеджменту» [2: 440]. Ключовими моментами його теорії було стимулювання високої продуктивності праці, добір людей, фізично та інтелектуально здатних виконувати певні види праці, та спеціальне навчання їх. Перші методи наукового управління почали використовуватись у сфері організації праці персоналу, оскільки користь від їх впровадження була очевидною. Наприклад, Ф. Тейлор виявив, якщо максимальна кількість залізної руди може бути перекидана, якщо робітники будуть користуватись лопаткою-совком місткістю 9 кг. [3: 37].

Однак поряд з цими методами в науку управління прийшли і проблеми. Працівники, активно виступали проти проведенню хронометражу робочого часу, страх ймовірних організаційних змін заставляв їх страйкувати, що, певним чином, завдавало збитків підприємствам та організаціям. Вирішення однієї проблеми призводило до появи інших, більш складних проблем.

Поступово відпрацьовувались наукові підходи до управління організаціями, але виявилось, що без розроблених наукових методів управління, така система менеджменту є малоефективною. Та й саме поняття

наукового підходу до управління вимагало якісного визначення. Тому, погляди Ф. Тейлора на наукову організацію праці працівників швидко втратили актуальність. Однак, уже в 1912 р Х. Емерсон опублікував знамениті «Дванадцять принципів ефективності». Ідеї ефективності управління організаціями стали поширюватися в самих різних сферах суспільно-економічного життя. Однак спочатку мова йшла про організацію праці працівників, так як зміст управлінської діяльності, як такої, ще не досліджувався. Пізніше, завдяки працям А. Файоля був створений перший функціональний образ менеджера.

А. Файоль першим зазначив, що «управляти означає прогнозувати, планувати, організовувати, керувати, координувати і контролювати». Не можна забувати і про принципи управління, якими керувався Г. Форд [4].

Відзначимо, що ініціаторами впровадження наукового підходу до управління були перші керівники великих компаній. Засновники перших наукових шкіл управління не тільки показали необхідність та ефективність впровадження наукових методів, а й запропонували розуміння самого наукового підходу до управління. За більше ніж 100 років існування наукового менеджменту розроблено багато підходів до управління організаціями, а також виникло багато наукових шкіл і напрямів управлінської думки. Наукові методи управління розвивались й удосконалювалися. Так з'явилися: «школа людських стосунків» (30-і -60-і роки ХХ ст.), «кількісна школа» (60-і роки ХХ ст.), Ситуаційний підхід (70-і роки ХХ ст.), Концепція «7С» (80-і роки ХХ ст.), Концепція управління за цілями (П. Друкера) та Теорія «Х»-«У» Д. Мак-Грегора, «школа соціальних систем», Теорія поведінки людини К. Арджириса (90-і роки ХХ ст.) та інші.

Таким чином, поява школи наукового менеджменту стала переломним моментом в системі управління організаціями, оскільки завдяки їй управління почали визнавати як самостійну сферу наукових досліджень.

Технологія управління освітою є послідовним цілеспрямованим процесом, який має циклічний характер і формується через функції: конкретні види управлінської діяльності, які забезпечують формування прийомів, способів управлінського впливу на освітню сферу. Слід підкреслити, що методологія осмислення менеджменту освітньої сфери кардинально не відрізняється від аналогічних підходів, напрацьованих у традиційному менеджменті [1]. Тому, як вище зазначалось, представники наукової школи визначали зміст управлінської діяльності через планування, організацію, керування, контроль. Ці функції управління є універсальними і тому, на нашу думку, підходять і для управління навчальним закладом.

Як відомо, функції менеджменту освіти сформувалися у процесі створення розгалуженої структурно-функціональної системи освітньої сфери і відображають суть, зміст управлінської діяльності на всіх рівнях менеджменту навчальними закладами.

З точки зору наукового менеджменту, цілями роботи навчального закладу є:

- ефективна організація та здійснення навчально-виховного процесу;

- створення сприятливого мікроклімату для організації навчально-виховного процесу, що означає: орієнтацію колективу на вирішення проблем;
- згуртованість, співробітництво, єдність, комунікативність членів педколективу;
- позитивна поведінка учнів, їх відповідальне ставлення до освітньо-виховного процесу та ін.

Про цілеспрямованість змісту роботи навчального закладу свідчать педагогічні завдання, які розв'язують у повсякденній педагогічній діяльності його працівники. Якщо ці завдання обумовлюються цілями навчального закладу, то можна зробити висновок про те, що зміст роботи має цілеспрямований характер [5: 53].

Досягнення зазначених цілей може бути досягнуто тільки через систему ефективного керівництва навчальним закладом, яка представляє із себе виконання таких робіт:

- якісний підбір кваліфікованих кадрів;
- спостереження та контроль за діяльністю навчального закладу як педагогічної системи;
- консультування та надання своєчасної допомоги вчителям, викладам та іншим працівникам навчального закладу;
- педагогічно доцільне керівництво навчально-виховним процесом;
- забезпечення сприятливого психологічного мікроклімату в колективі.

Від того, наскільки ефективною є система управління навчальним закладом, залежить:

- якість навчального процесу (його рівень, професійність, тощо);
- моральний клімат педколективу, а також кадрові питання;
- матеріальна база навчального закладу;
- якісне «обслуговування» учнів в процесі навчання (відпочинок, позакласна робота, харчування тощо).

Якщо, наприклад, управління не в повному обсязі виконує свої функції, то в навчальному закладі може скластися ситуація, коли сучасні досягнення науки не використовуються в навчально-виховному процесі; навчальні програми не виконуються й учні не одержують можливого в цих умовах рівня освіти; матеріальна база навчального закладу швидко руйнується; відсутність об'єктивної оцінки результатів праці вчителів не стимулює активності педагогів у саморозвитку, у підвищенні своєї кваліфікації; не всі продукти, призначені для харчування, доходять до дітей, і т. ін. [5: 73].

Особливе місце в системі ефективного управління навчальним закладом належить плануванню та прогнозуванню. Оскільки, адміністрація освітньої установи повинна вміти планувати роботу закладу, прогнозувати зміни, швидко реагувати на них і здійснювати управлінську діяльність таким чином, щоб здобувати максимальні переваги зі змін, що відбуваються. Тому що якщо план роботи навчального закладу не відповідає наявним вимогам, наступні за плануванням функції управління не можуть бути ефективними. Але, у свою чергу, навіть правильно складений план роботи не вплине на

функціонування навчального закладу, якщо не буде підкріплений відповідною йому організацією, що задає структуру управління, контролем і регулюванням.

Впровадження наукових підходів до управління навчальним закладом має забезпечувати:

- конкурентоспроможність навчального закладу на ринку освітніх послуг;
- відкритість закладу для всіх;
- підвищення якості своїх послуг;
- задоволення потреб споживачів освітніх послуг;
- залучення кваліфікованих кадрів.

Для розвитку навчального закладу необхідні управлінські рішення і дії, які повинні мати випереджаючий характер. Тому виникає необхідність управління освітнім закладом як об'єктом, що володіє ознаками системності, стратегічної спрямованості, безперервності роботи, збалансованості діяльності.

Отже, ефективність управління навчальним закладом тим вище, чим повніше в структурі управлінської діяльності реалізуються принципи, підходи та заходи науково організованого змісту діяльності в тому або іншому управлінському циклі.

Список використаних джерел та літератури

1. Антонюк О. Менеджмент в освітянській сфері: концептуальні засади / О. Антонюк // Персонал – 2006. – № 10. – Режим доступу: <http://personal.in.ua/article.php?ida=381>
2. Маршев В. И. История управленческой мысли : учебник / Маршев В. И. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 731 с.
3. Скібіцька, Л. І. Менеджмент : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. І. Скібіцька, О. М. Скібіцький ; Мін-во освіти і науки України. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 416 с
4. Форд Г. Моя жизнь, мои достижения : пер. с англ. / науч. ред. Е. А. Кочерин ; предисл. проф. Н.С. Лаврова ; послесл. проф. И. Л. Андреева. - М. : Финансы и статистика, 1989. – 206 с.
5. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. / Хриков Є. М. – К. : Знання, 2006. – 365 с.

О. Отрошенко

Научные подходы в управлении учебным заведением

В статье рассматриваются теоретические и практические вопросы использования научных подходов к управлению. Автор рассматривает историю возникновения этих подходов в системе менеджмента, а также показывает возможности их применения в практической деятельности учебного заведения. В статье описаны основные принципы эффективного управления учебным заведением, основанные на принципах научности.

О. Otroschenko

Scientific approaches to the management of the institution

The article deals with theoretical and practical issues of scientific approaches to management. The author reviews the history of these approaches in the management system, and also shows the possibility of their use in practice institution. The paper describes the main principles of effective school management, based on scientific principles.